

Dragtjournalens favorit #24

Årets korssting

Af Kirsten Rykind-Eriksen, etnolog, mag.art.

Foran mig ligger en mellemlægsserviet, 14x14 cm, broderet på hvidt hørlærred med gammelrosa og blå korssting. Motivet er hentet fra et nordsjællandsk stolpeklæde (lang hvidt broderet håndklæde, der hængtes som pynt på sengens omhæng). Det store midtermotiv er en form for et stiliseret livstræ, sat i en stor vase. Træet har foroven to blomster/blade i hver side. Vasen har to store slyngede hanke og midt i denne et hulrum med to spejlvendte små fugle/haner. Under vasen og symmetrisk anbragt står to hjorte, hver med et hjerte over. Imellem de to øverste blomster er broderet JUNI. En siksakbort indrammer hele motivet. Servietten er kantet med en meget smal ombøjning, oversyet med tungesting.

I bunken ligger syv servietter, idet jeg ikke nåede at brodere årets sidste måneder. Alle servietterne har forskellige stolpeklædemotiver. Eller rettere sagt, det er traditionelle motiver fra de ældst kendte mønsterbøger, fremstillet i 1500-tallet. Disse motiver er lige siden blevet genbrugt i forskellige former for broderier, f.eks. i dragværk, rudesyning, almuesyning, og vi kender dem især fra navnekludene. Mellemlægsservietterne er fra *Årets Korssting 1965, Haandarbejdets Fremme*, der er et lille hæfte i servietternes format med en spiralling i ryggen. Alle årets 12 måneder har en serviet, og hver serviet og måned har to dobbeltopslag. På første opslag vises den broderede serviet i farver, og på den modsatte side halvdelen af månedens dage, således at man kan bruge siderne til at indskrive sin egen aktivitetskalender ud for hver dato. På opslag nr. 2 fortsættes månedens kalender på venstre side og på højre side er servietten med motiver tegnet op på millimeterpapir lige til at brodere efter. Efter de 12 måneder kommer et dobbeltopslag, med stingtegninger af korssting og oplysning om materialer, på den anden side er alfabetet og talrækken fra 0 til 9 tegnet med korssting på millimeterpapir. På sidste side en oversigt med *Selskabet til Haandarbejdets Fremme* udsalgssteder i København, Aabenraa, Aalborg, Aarhus, Frederikssund, Hjørring og Odense.

I forordet skriver Gertie Wandel, Selskabets forperson gennem mange år (1943-1978), at de blå og røde korsstingsmotiver er udvalgt og sat sammen af Agnete Wuldum Madsen og Ida Winckler. Agnete Wuldum Madsen ledte fra begyndelsen Selskabets broderiværksted og Ida Winckler var broderidesigner gennem mange år.

Jeg broderede mellemlægsservietterne sammen med mine klassekammerater, da vi gik på *Skolen for Boligindretning* på tredje og sidste år. Da vi efter påske arbejdede hjemme

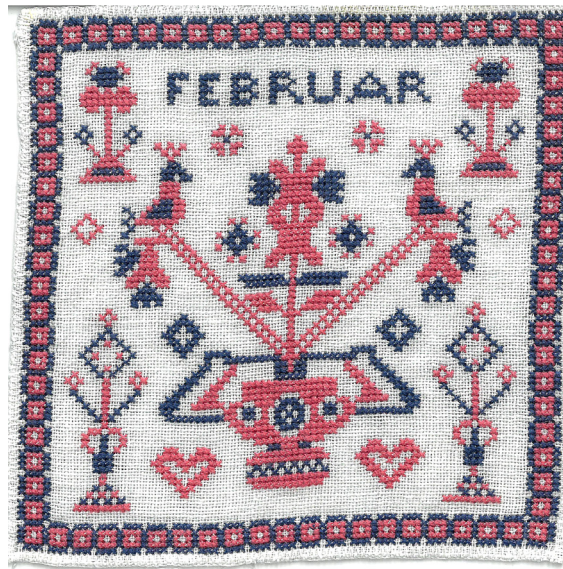

Fig 1: 1 Mellemlægsserviet 'Februar', 14x14 cm, syet af hvidt hørlærred, broderet med korssting i bomuldsgarn. Figurer fra Nordsjællandske stolpeklæder/håndklæder, udvalgt og sat sammen af Agnete Wuldum Madsen og Ida Winckler. Årets Korssting 1965, Haandarbejdets Fremme. Privateje.

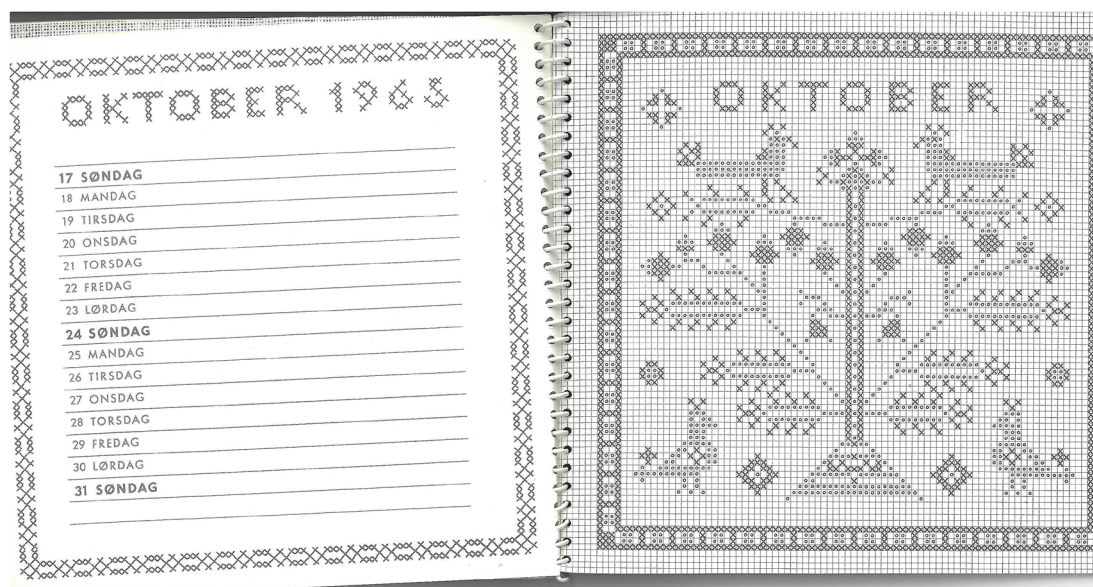

Fig 2: Dobbeltopslag med kalenderside og modsat siden oktober måned tegnet op med korssting på millimeterpapir til at brodere efter. Aarets Korssting 1965, Haandarbejdets Fremme.

på vores store afgangsupgave, var vi ikke i skole mere, og derfor fik jeg ikke broderet de sidste fem måneder.

Det var nemlig i frikvartererne, at vi broderede. Dengang kendte jeg ikke så meget til Haandarbejdets Fremme, selvom min mor var langtidsmedlem. Hun havde i 1928 betalt 100 kr. i kontingent, og dermed var hun medlem til sin død. Denne ordning ærgrede Selskabet sig siden over, men i starten gjaldt det om at få medlemmer, derfor denne meget fordelagtige ordning. For samme beløb modtog min mor Haandarbejdets Fremmes medlemsblad tre til fire gange om året.

Mine klassekammerater, gennemgående piger fra det bedre borgerskab, talte meget om Haandarbejdets Fremme, det var der, man handlede, og mange var dengang flittige til at brodere. I 1962 var vi på Kunsthøjens Museum for at se deres store udstilling. I det hele taget gik vi i forbindelse med undervisningen på en del bolig- og brugskunstudstillinger, det var et led i uddannelse for at kunne indrette funktionalistisk og æstetisk som indretningsarkitekter.

Siden 1960 har Haandarbejdets Fremme udgivet *Årets Korssting* som en kalender, hvilket blev og stadig er en stor succes, navnlig som samlerobjekt. Gertie Wandel skrev i forordet til den første kalender i 1960, at man var inspireret af middelalderens håndmalede *Timebøger* og de smukke franske *Almanach dédiés aux Dames* fra begyndelsen af 1800-tallet. Gertie Wandel mente, at denne årlige tilbagevendende lille mønstersamling kunne blive af værdi for mange. Spiralryggen gør, at man efter endt brug kan rive kalenderbladene ud, og derved alene have mønsterbladene i det

Fig 3: Forside til hæftet Aarets Korssting 1963, hvor temaet var Egnsdragter.

lille hæfte.

Til Haandarbejdets Fremmes 75 års jubilæum, udgav de en bog 1928-2003, med et udvalgt motiv fra hver af Årets kalender. De valgte denne til at markere jubilæet, ”da de altid har været af høj kunstnerisk kvalitet”, skriver formand Lise Lind Jensen i forordet.

I 2010 blev kalenderens 50 års jubilæum fejret med en udstilling på Mothsgaarden, Ruderdal Museer, af alle 50 kalendere. Lise Lind Jensen skrev en artikel i bladet *Haandarbejdets Fremme*, 1.marts 2010, hvor hun omtaler de enkelte designere og deres kalendere, om temaer og udførelse.

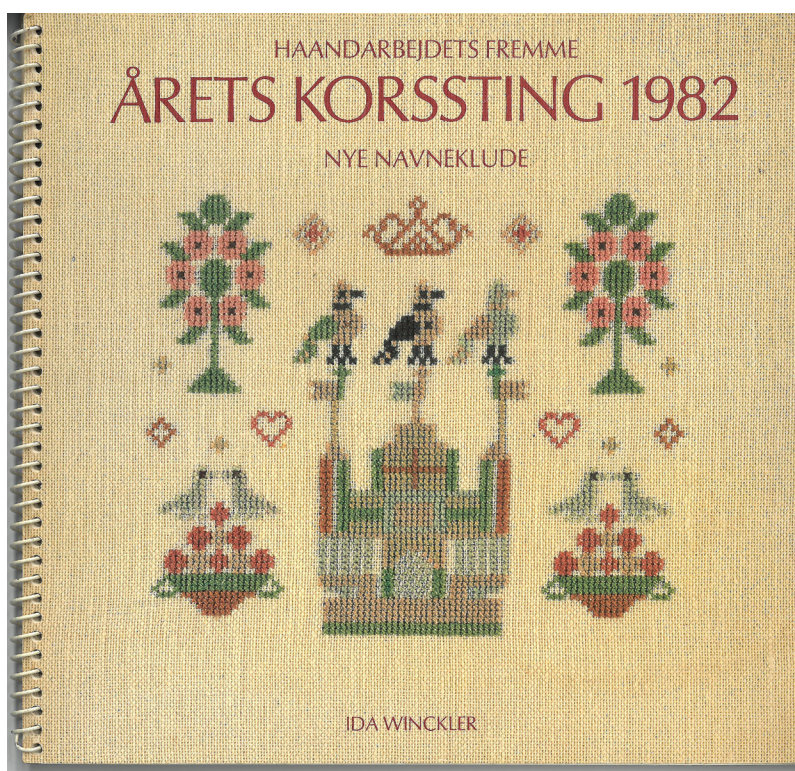
I årenes løb indtil 2026 er det blevet til 66 kalendere med forskellige temaer og designet af kunstnere og brodøser samt medlemmer af foreningen. Alle kalendere broderes med korssting ifølge titlen. Jeg har udarbejdet et skema over de 66 kalendere for at studere, hvem der var designerne, og hvad emnerne var. En person, Gerda Bengtsson, fremtræder som en hoveddesigner, idet hun har medvirket til 15 kalendere, to af gangene sammen med andre, der i 1980 var Kamma Svensson og i 1989 tre af Haandarbejdets Fremmes dygtige designere: Edith Hansen, Ida Winckler og Vibeke Orlis. Den næste designer med flest kalendere er Ida Winckler med syv. Edith Hansen står for fem kalendere. Dronning Margrethe II er den næste i rækken af designere med fire kalendere, lige så mange har Connie Schimmell designet. Ellen Marie Rodil står for tre, det samme gør Lisbeth Roum-Møller og Agnete Wulum Madsen. For to gange står henholdsvis Vibeke Orlis og Verner Jul Andersen. 15 personer har kun designet en gang. I alt har 34 designet Årets Korssting. Mange dygtige designere har således givet kalenderen et stærkt kunstnerisk præg. Flere af disse har både tegnet og syet alle 12 motiver til et år. I de første år blev årets emne med 12 variationer tegnet på millimeterpapir lige til at brodere efter. Senere kalendere kan have 12 malede akvareller, som værkstedet patronerede over til korssting på millimeterpapir.

De fleste af emnerne følger årets gang i de 12 måneder. F.eks. i 1970 med årets gang i ZOO, København, og den første kalender i 1960, designet af Gerda Bengtsson, har temaet: Årstidens dyr, der alle er broderet med røde korssting. Ida Winckler fornyede den gamle almanak

tradition med at bringe nutidige situationer af, hvilket arbejde eller fornøjelser, der udføres i de enkelte måneder.

Flere, således Dronning Margrethe II i 1978, tegnede, hvordan vejret kan

Fig 4: Forside til Årets Korssting 1982, 20x21 cm, med temaet: Nye navneklude, der er designet af Ida Winckler. Flere af de traditionelle figurer har hun nydesignet. Alle servietter har en kantkort, men de er ikke ens. Privateje.

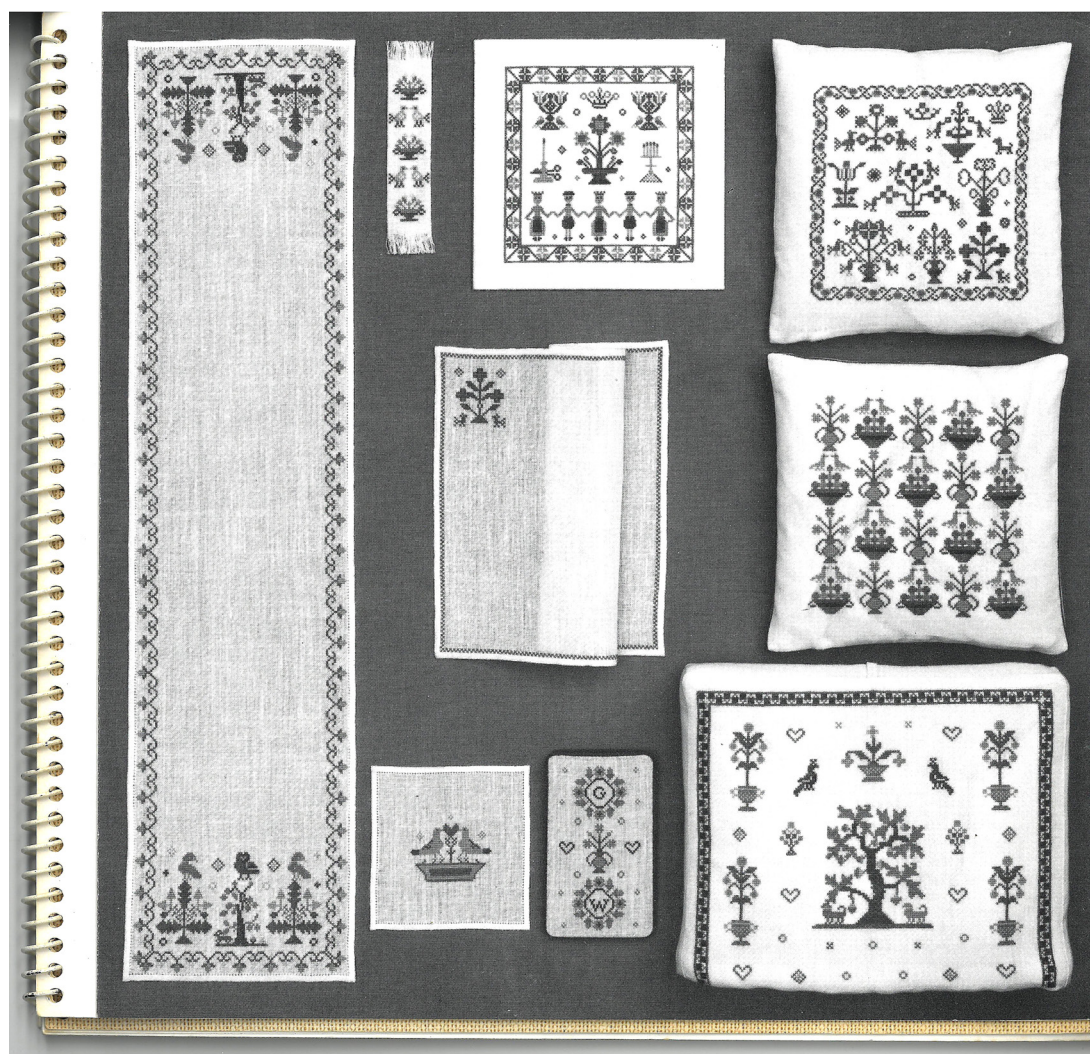

Fig 5: Siden fra Årets kalender 1982, med forslag til, hvordan figurer og motiver kan anvendes. Privateje.

være i hver af de 12 måneder, dronningen indtegnede vejret i en cirkel. Samme almanak tradition følger flere af emnerne med blomster og planter samt fugle og fisk. Emner med årets gang, især blomster og dyr af en eller anden art, kommer på første pladsen med henholdsvis 18 og 10 kalendere. Planter som læge- farve- eller krydderurter findes i syv kalendere. Motiver fra gamle almuebroderier er brugt til seks kalendere. En eller anden form for vejir er brugt lige så mange gange, og det samme gælder landskaber, nogle med huse og mennesker. I to kalendere er der hentet inspiration i H.C. Andersens eventyr, og i fem kalendere er der hentet inspiration i tidligere ornamentter [bortet].

Nogle gange er emnet: *Udsigt fra mit vindue*, hvor det kan være landskaber, der ses på huse og mennesker eller planter og blomster. Den sidste i 2023 af Dronning Margrethes kalendere er helt enkel, idet hun i en cirkel, meget elegant, har broderet månedens navn.

Mange gange omkranses årets emne af en broderet kantbort, i andre år dækker motivet hele det firkantede stykke stof. Indtil 1972 havde kalenderen samme format 15x15 cm, men fra 1973 bliver den lidt større, 20x21 cm.

Allerede i 1967, hvortil Gerda Bengtsson designede kranse i farver efter løvets årstider, foreslår hun, at motiverne kan anvendes til andet end mellemlægsservietter, f.eks. til puder. Ofte brugte Haandarbejdets Fremme nogle af årskalenderens motiver til nye modeller, der kom i deres kataloger eller som små selvstændige hæfter.

Fra år 2000 er idérigdommen stor til, hvor årets motiv eller dele deraf kan anbringes. Det kan være på æskelåg, poser, tasker, te- eller kaffevarmere, indsættes som broderi

på tøj, f.eks. på ryggen af en cowboyjakke, på hjemmesko, på pandebånd, osv. Rikke Ruf viser endda i 2024 et fotografi, hvor motivet bliver til spillekort, der indsættes i en frokostserviet eller spilleplade. Hendes udgangspunkt er en stramajpude med et pompejansk mønster, broderet efter et mønster, forhandlet af den berømte broderiforretning *Boden*, der eksisterede fra 1873 til 1903. I de senere kalenderårgange er der foruden dobbelttopslaget med henholdsvis motivet på millimeterpapir og foto af broderiet, et dobbelttopslag med kalenderen på venstre side og eksempler på anvendelse af broderiet eller dele deraf på højre side.

Selvom Årets Korssting er udkommet i 66 år, er der til stadighed sket fornyelse i motiver, hvordan de bruges, og hvor de kan anvendes. Det nyeste er, hvordan hovedmotivet splittes op i mindre dele, og stadigvæk bevarer den kunstneriske spændstighed og det æstetiske udtryk. Indtil videre syes de på hvidt hørlærred og broderes med Haandarbejdets Fremmes blomstergarn.

Udgivelsen af *Årets Korssting*, omtales altid i bladet *Haandarbejdets Fremme*, hvem designeren er, og hvad der har inspireret vedkommende. Desuden dato, sted og tid for afholdelse af præsentation af kalenderen. Alle er velkomne. Kalenderen er i mange år udgivet på dansk, engelsk og tysk i selvstændige oplag som følge af den store interesse og efterspørgsel.

Fig 6: Juni måned fra Årets Korssting 2025, designet af Lisbeth Roum-Møller. Temaet er farverige fugle, insekter og lidt blomster, som kan sættes sammen og skilles ad i talrige kombinationer. Billedet viser broderiet anbragt på lillepigens store forlomme. Privateje.